

В. О. Животенко, к. е. н., доцент
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі», м. Полтава
vzhivotenko@gmail.com

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА: ЕКОНОМІКА ЩАСТЯ ТА ТУРИЗМ

Стрімкий розвиток усіх сфер життя людини призводить до того, що у гонитві за матеріальними благами, кожна окрема особистість починає страждати від втоми та відчуває себе спустошеною. Сучасне суспільство не дозволяє людині як вищій формі розумного життя відчувати себе повністю задоволеною. Засоби масової інформації пропагують в основному ідею отримання відчуття щастя, лише через отримання матеріальних благ, які постійно змінюються та набувають іншої форми. Тому у гонитві за такими благами, соціальне щастя людини отримує другорядну роль, що перетворює окремі соціальні групи на депресивні. Результатом є те, що постійно виникають незрозумілі релігійні течії, створюються підприємства та організації із незрозумілими просвітницькими функціями. Основними критеріями, що їх поєднує є отримання надприбутків через використання прагнення людини відчувати себе щасливою. Тому у сукупності різноманітних сфер економіки, є необхідним виявити таку, що створює не лише позитивний настрій окремого індивіда, а й дозволяє відчувати радість життя, а відтак і щастя кожної людини.

Проблемою визначення, що є людина та поняття щастя, займався безліч вчених філософів, основними з яких є Епікур, стоїки, Сократ, І. Кант та Г. Сковорода. Кожне окреме дослідження таких науковців-філософів супроводжувалося виникненням нових проблем, що стосувалися буття соціуму, можливості пізнання людиною світу та себе, впливу людини на природу тощо. Відповідно до цього, все актуальнішого значення набувало питання «що таке людина?», а через призму цього «що таке щастя?».

Одним із основоположників категорії щастя є Г. С. Сковорода, який вважав, що все, що відбувається в світі, «макрокосмі», в людині як в мікрокосмі, знаходить своє завершення.

Людина прагне пізнати Бога. Однак вона – його породження, отже осягнення Бога є водночас і пізнання людиною себе. Чим глибше людське знання світу та себе, тим розумнішими та скромнішими стають потреби людини. «...Вмій малим ти вдовольняться...» – закликав Г.Сковорода [1].

Поняття щастя у концепції Г. Сковороди є позитивним і динамічним. Він вважав, що щастя не залежить від зовнішніх змін людського буття, його не треба шукати ні в Америці, ні в Єрусалимі. Якщо людина щаслива, то перш за все це досягнуто завдяки її внутрішньому стану. Щоб бути щасливою, людина має жити в гармонії із власною внутрішньою суттю [2]. Тобто, не та людина щаслива, у житті якої немає розчарувань, зрад, страждань, а та, яка змогла прийняти ці зміни та опанувати себе.

Крім того, на думку Г. Сковороди, природно, що людина прагне щастя. Воно можливе, якщо розкрита внутрішня сутність людини, тобто потрібно не жити краще, а бути краще. Таке прагнення для Г. Сковороди пов'язане з поняттями «чесного життя» та «чистої совісті». Вони розкриваються через працю, яка не є примушення, а вільний потяг людини, насолода, відчуття щастя. Таку працю Г. Сковорода називає спорідненою. Споріднена праця, хороші вчинки, щастя людини можливі тоді, коли образ життя людини узгоджений з її природними схильностями [1].

Отже, філософське бачення щастя людини Г. Сковородою ґрунтується на аксіологічних та етичних принципах, а його філософсько-антропологічне вчення має антиконс'юмеристське спрямування, і саме тому дане вчення поєднується із сучасними проблемами буття людини та її соціальної приналежності.

Філософські погляди на категорію «щастя» набули свого подальшого розвитку у процесі зацікавленості даною категорією вченими-економістами, які спробували провести паралель між щастям та матеріальними благами для людини. У процесі таких досліджень шотландським економістом та філософом А. Смітом було розглянуто можливість поєднання добробуту та щастя, що пізніше економісти та філософи науковці визначили як «економіка щастя».

Поглиблення дослідження категорії щастя показують, що в умовах сьогодення людині, яка живе у суспільстві споживання, все важче відчувати себе щасливою, оскільки матеріальний достаток займає перше місце у її бажаннях. Економіка заснована на принципах споживання безперервно створює та постійно збільшує кількість індивідів незадоволених життям. На думку американського економіста Дж. Сакса, усі суспільні цінності задіяні у гонитві за прибутками, які у свою чергу починають домінувати над такими поняттями як довіра, справедливість, чесність, фізичне та психічне здоров'я тощо [3]. Тому економічним є те, що в умовах сьогодення, є прихильники економічних теорій, які переконані, що щастя визначається розміром накопичених благ, а основними показниками, що відображають його рівень є ВВП та ВНП. Та незважаючи на це, прихильники досліджень основоположників категорії щастя, змогли виділити окрему групу у такому суспільстві, що отримала назву «down shifting». Дане поняття означає – добровільне усвідомлене зменшення власних доходів людини, її відмову від соціального статусу, кар'єрного зростання тощо, для збільшення кількості вільного часу задля себе та родини. Дану тезу поширював і А. Сміт у своїх працях, а саме «Теория нравственных чувств» [4], де було зазначено, що щастя визначається тим спокоєм, яким людина готова пожертвувати заради бажання покращити власний добробут.

Але те, що становить поняття добробуту, є заплутаним. Чимало змінних таких як любов, дружба і родинні стосунки – важко визначити. Тому Е. Освальд, економічний експерт з проблеми щастя в Університеті Уорвіка (Великобританія) досліджуючи поняття щастя, припускає, що самі по собі гроші не приносять щастя, хоча заможні люди більше схильні почуватися щасливими; що критично важливим для самооцінки є наявність роботи; що жінки більш схильні бути щасливими, ніж чоловіки; і що для самореалізації людям потрібно щось більше, ніж матеріальне досягнення. Звичайно, економіка щастя не є точною наукою, і у подальшому, за переконанням експертів, індекс щастя може бути пов'язаний з політикою. Але ідея полягає в тому, що треба оцінити речі, які не мають цінників. Відкриті простори, чисте повітря, безпека, звільнення від тиску – це речі,

яких стає все менше і важливість яких зростає. Тоді постає питання: як представники влади сприятимуть цьому, водночас створюючи робочі місця, які так потрібні в усіх західних суспільствах? Звичайно, економічне зростання є великою частиною відповіді, але воно не може бути всією відповіддю [5].

Виходячи із цього, дослідження економіки щастя спростували зв'язок між доходами і щастям, та дозволили зробити наступні висновки, які раніше заперечувалися:

по-перше, споживання додаткових одиниць товару дозволяє людині відчувати себе щасливою, лише на мить і носить тимчасовий характер, що повністю підтверджено у I законі Г. Г. Госсена, тобто не може зробити людину щасливою;

по-друге, щастя у різних прошарків суспільства вимірюється різною величиною доходів, а отже те що робить щасливим одного члена суспільства є деморалізуючим чинником для іншого, а це у свою чергу не дозволяє визначити складові щастя окремої соціальної групи.

Закономірним, на нашу думку, є те, що для кожної людини є власні чинники, які дозволяють їй відчувати себе щасливою:

- любляча родина та друзі;
- цікава робота, що дозволяє отримувати необхідний дохід;
- філософія та релігія, які дозволяють відчувати приналежність до певної групи;
- здоров'я та якісна доступна медицина;
- екологічне середовище існування, тощо.

Аналізуючи зазначене вище, єдиним, на нашу думку чинником, що дозволяє поєднати у собі основні потреби людини, є туризм. Туризм дозволяє людині відчувати себе вільною та безпечною (відповідальність за власну безпеку несе лише сама людина). Такий вільний вибір може робити щасливими майже усі соціальні прошарки, оскільки усі туристи незалежно від місця, способу та термінів відпочинку отримують задоволеність тих внутрішніх потаємних потреб про які ніхто не дізнається. Така таємничість та вільність дозволяє бути щасливим кожному окремому індивіду і окремій соціальній групі. Поняття економіки у даному ракурсі не займає вирішальну позицію, а відіграє

лише супроводжуючу роль. Поглиблення розвитку різноманітних соціальних процесів у суспільстві спричинило:

- по-перше, розвиток виїзного туризму у пошуках «кращого життя» з метою зміни постійного місця проживання;
- по-друге, розвиток виїзного туризму з метою покращення власного фінансового стану туриста;
- по-третє, розвиток виїзного туризму з метою відпочинку.

Зазначені причини ґрунтуються лише на внутрішньому стані подорожуючого, що в залежності бід бажань та уподобань туриста, робить не важливим наявність матеріальних благ. Бажання туриста змінити буденність, «втекти» від проблем та отримати естетичне задоволення є настільки нестримним, що незважаючи на світові катаклізми, туристичні потоки постійно збільшуються. Підтвердженням є те, що ринок туристичних послуг сприйняв розвиток кредитування відпочинку та суспільну максимальну економію задля відпочинку без суттєвих коливань, а виробники та постачальники туристичних послуг все частіше використовують системи надання окремих видів безкоштовних послуг.

З точки зору економічної науки показник щастя не може ґрунтуватися чи бути забезпеченим однією галуззю економіки, адже розвиток туризму, у всіх можливих його проявах, поєднує майже усі існуючі сфери економіки, при цьому сама туристична сфера є окремо визначеною та постійно зростаючою. У таких умовах, наукові дослідження економіки щастя, на нашу думку мають зводитися до таких принципів:

- по-перше, вільність (тобто поняття щастя може бути забезпечене лише вільністю, у межах соціальної дозволеності, окремого індивіда);
- по-друге, пріоритетність вибору (тобто щастя, та його прояв для індивіда, може бути досяжним лише за умови наявності альтернатив та можливості вибору);
- по-третє, соціосистемна відповідність (тобто щастя може бути забезпечене за умови приналежності окремого індивіда до певної соціальної системи, що не дозволяє йому відчувати себе поза системою, а дарує відчуття потрібності).

У разі збереження чи досягнення комплексу даних принципів, сучасна наука може сформувати поняття економіки щастя, та шляхом його адаптації до умов тих чи інших соціокультурних систем сформувати уніфіковану відповідну нормативно-правову базу, що у майбутньому дозволить досягти та визначити поняття щастя як основу нової економіко-філософської теорії розвитку людства.

Отже, виходячи із проведеного вище дослідження, ми переконані у можливості та необхідності осучаснення основних наукових підходів до визначення категорії щастя та поняття економіки щастя як основи формування ефективних економік світу через призму розвитку туристичної сфери.

Інформаційні джерела. 1. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. Авторів ; за ред. Л. В. Губерського ; худож.-оформлювач О. Д. Кононученко. – Харків : Фоліо, 2013. – 510 с. 2. Сковорода Г. Розмова п'яти мандрівників про істинне щастя в житті / Г. Сковорода // Україна: філософський спадок століть – Хроніка 2000. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2000. – 803 с. – С. 323–332. 3. Сакс Дж. Економіка щастя [Електронний ресурс] / Дж. Сакс. – Режим доступу: <http://www.project-syndicate.org/commentary/sachs181/Russian>. 4. Смит А. Теория нравственных чувств / А. Смит. – Москва : Республика, 1997. – 352 с. 5. Cohen R. The Happiness of Life / R. Cohen // The New York Times. – 13.03.2011. 6. About the HPI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://happyplanetindex.org/>.

Ю. Б. Миронов, к. е. н., доцент
Львівський торгово-економічний
університет, м. Львів
yuriy@myronov.com

М. М. Логвин, к. геогр. н., доцент
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі», м. Полтава
llepta777@gmail.com

ОНТОЛОГІЧНА УНІВЕРСАЛЬНІСТЬ ТА ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ ЩАСТЯ СЕКУЛЯРНОЇ ДОБИ

Будь-яка людина протягом життя замислювалась над тим, що таке щастя взагалі, і для неї, зокрема. І чи воно реально існує як таке. Ще давньогрецькі філософи намагалися виразити цю категорію, зрозуміти її наповнення і пов'язували щастя зі станом гармонії людської душі.